

DE WERKZAAMHEID
VAN Dr J. J. SMITH BIJ 's LANDS PLANTENTUIN

door

P. M. W. DAKKUS

(Buitenzorg).

Het is mij een bijzonder voorrecht, om uit het leven van Dr SMITH eenige bijzonderheden te mogen vertellen, waarvan enkele wellicht minder algemeen bekend zijn. Deels heb ik de gegevens geput uit datgene wat van zijn levensloop bekend is, deels stammen ze uit mijn persoonlijk contact met Dr SMITH, en de gelegenheid van dit jubileum lijkt mij bij uitstek geschikt om dezen te bescheiden werker in het licht te plaatsen waarin hij behoort te staan.

In de beginjaren van mijn loopbaan als Hortulanus van 's Lands Plantentuin was Dr SMITH voor mij de groote vraagbaak, was hij de man die met zijn groote liefde voor en zijn uitgebreide kennis van den Plantentuin mij als het ware heeft ingewerkt en opgeleid.

In de elders gegeven levensbeschrijvingen komt duidelijk naar voren, dat zijn liefde voor het kweeken van planten reeds vroeg tot uiting kwam en meermalen heeft Dr SMITH mij verteld hoe hij in zijn ouderlijke woning te Amsterdam met kunst- en vliegwerk zijn planten-lievelingen opkweekte. En als hij begint te vertellen over zijn leertijd in de groote kwekerijen van de firma GROENEWEGEN & Co. te Amsterdam, waar in de toenmalige glansperiode van den tuinbouw, de fraaiste gewassen werden gekweekt, — en waarvan inmiddels vele weer uit de Hollandsche kwekerijen zijn verdwenen —, dan kunnen wij jongeren hooren, welk een kweekerskunst er noodig was om dergelijke uitgebreide verzamelingen planten goed in het leven te houden. Dat dus de jonge SMITH, daar gedurende 3½ jaar opgeleid, werd tot een kweeker van de eerste grootte, laat zich denken. Echter niet alleen de kweekerskunst werd hem bijgebracht, doch ook tuinarchitectuur, waarvoor hij in niet mindere mate belangstelling had. Later kwam hij bij de firma LINDEN te Brussel, de firma die bekend was om haar Orchideeën en de fraaie verzameling bontbladige planten,

zoals *Dieffenbachia's* en *Maranta's* e.a., waarvan hij in latere jaren nog de kweekersnamen nauwkeurig wist op te geven.

Het is dan ook geen wonder, dat iemand die zoo geheel tot kweeker is opgeleid, ook in zijn verder leven de groote belangstelling voor het kweeken van planten niet heeft verloren. Natuurlijk was het dan ook, dat toen SMITH in Augustus 1891, na eenigen tijd op de Pamanoekan en Tjiasemlanden te hebben gewerkt, tijdelijk bij 's Lands Plantentuin werkzaam werd gesteld, hij zich met grooten ijver wierp op de verzorging der orchideeën, die toenmaals een armzalig bestaan leidden. In den Orchideeëntuin werden onder SMITH's leiding de overtollige schaduwboomen gekapt en nieuwe steunboomen voor orchideeën op rijen geplant en werden de planten door hem genummerd. Thans zal op deze plek door de directie van 's Lands Plantentuin een gedenkbank worden geplaatst, die de herinnering aan SMITH's werk door een inscriptie levendig zal houden.

Eveneens werden alle niet-kruidachtige gewassen genummerd en deze nummers werden zoo nauwkeurig mogelijk op 14 detailkaartjes aange-teekend. Er werden registers samengesteld, waarin de planten volgens het vaknummer werden opgenomen: de eerste degelijke poging om de in den tuin aanwezige planten op goede wijze te registreeren. De groote borden op de hoeken der vakken, aangevende de in die vakken voorkomende plantengeslachten, werden tegelijkertijd verwijderd en vervangen door bordjes, welke alleen de nummers en letters der vakken vermeldden. Dit alles was in hoofdzaak het werk van SMITH, die vooral na de ernstige ziekte van den Assistent-Hortulanus W. G. LOVINK met nog meer werkzaamheden werd belast, zoodat hij zich nog intensiever met het tuinwerk kon bemoeien. In hetzelfde jaar, 1892, stelde SMITH een lijst van families en geslachten van niet-kruidachtige gewassen samen, ter gelegenheid van het 75-jarige feest der inrichting.

In Mei 1893 kreeg SMITH zijn vaste benoeming tot Assistent-Hortulanus, tegelijk met de herplaatsing van den Hortulanus H. J. WIGMAN Sr, die van verlof terugkeerde. Zeer veel is het wat SMITH in de nu komende periode voor de reorganisatie van den tuin heeft gedaan.

Tallooze aesthetische verbeteringen en vele veranderingen bracht hij aan, waarvan wij heden ten dage nog profiteeren. Weinigen zijn het, die weten, welk groot aandeel SMITH, die door zijn overgroote bescheidenheid nimmer op den voorgrond trad, heeft gehad in den toenmaligen opbloei van den tuin. Zijn vrije uren besteedde hij aan het teekenen van bloemen en het maken van beschrijvingen en al spoedig werden daarbij de orchideeën als hoofdobject gekozen. Weldra werden de eerste soorten op naam

gebracht en de orchideeënverzameling werd met de jaren zienderoogen fraaier en uitgebreider.

Belangrijk uit die periode is ook, dat SMITH is begonnen de liefhebbers te vertellen hoe zij orchideeën en andere planten moesten verzorgen. Steeds meer werd hij voor een ieder de vraagbaak en ik heb zelden iemand in de tropen ontmoet, die zoo goed op de hoogte was met de behoeften en nooden der planten als juist SMITH, zoodat er welhaast geen beter raadgever was te vinden.

Het is mij in latere jaren door oude vrienden van den tuin meerdere malen verteld, hoe in die periode de plantenverzamelingen in de kassen zienderoogen vooruitgingen. De oude mantries, waarvan er nu nog maar een enkele in leven is, spreken thans nog met oprechte bewondering over de kweekerskunst van Dr SMITH, over de groote liefde, waarmee hij jonge, zwakke en interessante gewassen wist op te kweken tot krachtige planten. Hij gaf daaraan zijn persoonlijke belangstelling, verpotte die planten meestal zelf, omdat hij de zorg daarvoor niet aan anderen wilde overlaten.

In 1894 werd door SMITH een begin gemaakt met den aanleg van één van de mooiste gedeelten van den Botanischen Tuin, n.l. met den zgn. vijfvertuin, gelegen naast de kampong voor het Inheemsch personeel en langs de Tjiliwoeng. Het terrein was toen in gebruik voor éénjarige gewassen; deze werden overgebracht naar het toenmaals nieuwe terrein tusschen de twee Tjiliwoeng-armen en SMITH heeft daarop van het vrijgekomen terrein een geheel geschapen dat aesthetisch en architectonisch getuigt van meer dan gewoon talent (zie *Pl. IV*).

Het jaar daarop werd deze vijfvertuin afgemaakt; hij bestaat thans nog in vrijwel ongewijzigden vorm als getuigenis van de groote kundigheden van den toenmaligen Assistent-Hortulanus J. J. SMITH.

In deze vijvers werden verschillende moeras- en waterplanten ondergebracht, voor welke gewassen tot dusverre nog geen plekje in den tuin gereserveerd was.

Tegelijkertijd bemoeide SMITH zich intensief met de beplanting van de klimplanten-afdeeling, eveneens gelegen op het nieuw verworven terrein tusschen de twee Tjiliwoeng-armen. Hij gaf persoonlijk aan, waar de verschillende geslachten en soorten geplant moesten worden en hield er een wakend oog op, dat ze goed werden geplant.

Het volgende belangrijke werk, dat SMITH onder handen kreeg, was de aanleg van den huidige Boschtuin, in 1896.

Voor dezen nieuwen boschtuin, een tuin waar schaduwminnende kruiden en heesters konden worden ondergebracht, werd gekozen een

's Lands Plantentuin te Buitenzorg: de door SMITH in 1894—1895 ontworpen en aangelegde vijvertuin. Government Botanic Gardens, Buitenzorg; the pond garden, projected and laid out by J. J. SMITH in 1894—1895.

terrein naast de Tjibalok, tegenover het kantoor van den Hortulanus. Dit terrein was oorspronkelijk bestemd geweest voor klimplanten, die echter naar het nieuwe gedeelte waren overgebracht, waardoor een bij uitstek geschikt stuk grond voor boschplanten vrij kwam. Zooals SMITH mij meer dan eens heeft verteld, is dit plan geheel door hem gemaakt en is ook de uitvoering onder zijn leiding geschied. In het jaarverslag van 1896 staat de volgende zinsnede, die zich volkomen bewaard heeft: „Door aldus èn beschaduwing èn bodem in de conditie te „brengen door boschplanten gewild, werden de eerste voorbereidende „maatregelen getroffen, voor het stichten van onzen nieuwen *boschtuin*, „die binnen weinige jaren, zonder twijfel, voor natuuronderzoekers al- „thans, tot ééne der belangwekkendste afdelingen van onzen geheelen „botanischen tuin zal behooren, door het bevatten van tal van biologisch „hoogst interessante gewassen.”

Eveneens heeft SMITH aan den aanleg van den zgn. heestertuin, gelegen langs den Tjiliwoeng, een groot aandeel gehad. De heesters, welke vóór den aanleg van dien tuin overal verspreid stonden, zijn daar bij elkaar gebracht en vormen zoo een overzichtelijk geheel, daar SMITH die heesters voortreffelijk kende en dus precies wist hoe en waar zij geplant moesten worden.

Naast het dagelijksch werk in den tuin begon SMITH zich, zooals gezegd, te interesseeren voor de orchideeën, die hij teekende en waarvan hij korte beschrijvingen maakte. Zijn belangstelling voor deze interessante plantenfamilie was zoo groot en zijn opmerkingsgave zoo sterk ontwikkeld, dat de toenmalige Directeur van 's Lands Plantentuin, TREUB, al spoedig tot de ontdekking kwam, dat er een goed systematicus in SMITH schuilde. Het uiteindelijke gevolg was dan ook, dat SMITH een geheel anderen weg insloeg, den tuin vaarwel zei en naar het Herbarium overging.

In zijn verdere wetenschappelijke loopbaan heeft SMITH echter bij zijn aangeboren liefde voor planten en bloemen nimmer den tuin en den praktischen tuinbouw vergeten. Hoe vaak heb ik hem, als chef van het Herbarium, zich in zijn schaarschen vrijen tijd tusschen zijn geliefde planten zien verpoozen! Hier werd een plant iets verplaatst en ginds er één verpot en zelden heb ik een collectie planten gezien, die zoo goed verzorgd was als de zijne. Zijn groote kennis van het kweeken van Indische planten en orchideeën heeft hij daarbij niet voor zichzelf alleen gehouden. De jaargangen van het vroegere tijdschrift "Teysmannia" getuigen van de talrijke artikelen, die hij op tuinbouwgebied heeft geschreven. Artikelen, die voor den praktischen tuinbouw in Nederlandsch-

Indië van enorme waarde zijn. Welk een dienst heeft hij bijv. den plantenkwecker en liefhebber niet bewezen met de publicatie van een serie artikelen over sierheesters. Hoe merkwaardig is het ook niet, dat deze groote geleerde naast zijn enorm groot aantal wetenschappelijke publicaties nog tijd gevonden heeft om ook voor de tuin- en plantenliefhebbers populaire verhandelingen te schrijven¹⁾.

Wij menschen van de praktijk kunnen dan ook niet anders dan dankbaar zijn voor het vele, dat Dr J. J. SMITH voor den Indischen Tuinbouw heeft gedaan en wij zijn ervan overtuigd, dat zijn naam tot in de verre toekomst met eere genoemd zal blijven.

¹⁾ Een zoo volledig mogelijke bibliografie verschijnt tegelijk met deze publicatie in het "Bulletin du Jardin botanique de Buitenzorg, Sér. III, Vol. XIV, 2."